

Ο δημοσιογράφος Στίβεν Μίλερ φέρνει στο προσκήνιο τον συντηρητικό πολιτισμό

Ελεγεία για την τέχνη της συζήτησης

ΜΕΧΡΙ ΠΡΟΣΦΑΤΑ, ΛΕΓΕΤΑΙ, ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΜΑΖΕΥΟΝΤΑΝ ΚΑΙ ΣΥΖΗΤΟΥΣΑΝ, ΕΝΩ ΤΩΡΑ Ο ΚΑΘΕΝΑΣ ΑΠΟΣΥΡΕΤΑΙ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΟΥ. ΠΟΙΟΣ ΦΤΑΙΕΙ; ΜΑ Ο ΑΤΟΜΙΚΙΣΜΟΣ, Η ΜΕΓΑΛΟΥΠΟΛΗ, ΤΟ ΚΟΜΠΙΟΥΤΕΡ, Η ΜΑΤΑΙΟΔΟΞΙΑ Κ.ΛΠ. Ο ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ ΣΤΙΒΕΝ ΜΙΛΕΡ ΕΓΡΑΨΕ ΦΕΤΟΣ ΜΙΑ ΕΛΕΓΕΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΜΑΖΟΥΣΑ ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΣΥΖΗΤΗΣΗΣ. ΟΣΟΙ ΘΕΩΡΟΥΝ ΠΩΣ ΟΙ ΜΟΡΦΩΜΕΝΟΙ ΠΑΥΟΥΝ ΠΛΕΟΝ ΝΑ ΔΙΑΛΕΓΟΝΤΑΙ, ΘΑ ΒΡΟΥΝ ΣΤΟ ΒΙΒΛΙΟ ΑΥΤΟ ΟΛΑ ΤΑ ΑΝΑΓΚΑΙΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

Τι ενοχλεί στη σημερινή συνομιλία; Προπάντων η συναισθηματική υπερβολή της. Οι συνομιλητές εξαπτονται, οργίζονται, κάνουν κάθε έλεγχο, εξαπολύουν μύδρους και γενικώς ενδιαφέρονται μόνο να εκμηδενίσουν τον άλλο. Όχι, ο συγγραφέας δεν περιγράφει την ελληνική τηλεόραση. Αναφέρεται σε αμερικανικούς τρόπους επικοινωνίας. Ισχυρίζεται ότι η Αμερική του 21ου αιώνα διαθέτει το κατώτερο επίπεδο συζήτησης. Το είδος αυτό που αργοπεθαίνει άνηψε πριν από διακόσια χρόνια στην άλλη όχθη του Ατλαντικού. Το βιβλίο εστιάζει σε έναν κόσμο διανοουμένων ανδρών και γυναικών που έζησαν γύρω στον 18ο αιώνα στη Μεγάλη Βρετανία όπως οι Τζόνθαν Σουίφτ, Τζόζεφ Άντισον, Ντάνιελ Ντεφόου, Σάφσμπερι, Ντέιβιντ Χιουμ, Σάμιουελ Τζόνσον, Χένρι Φίλντιγκ, Λέιντ Μόνταγκιου και Φράνσις Μπάρι. Ο Μίλερ αναφέρεται εκτενώς στα γραπτά και στα σχόλιά τους, ζωντανεύοντας μια εποχή εκλέπτυνσης του πνεύματος και της συμπεριφοράς που χάθηκε ανεπιστρεπτή.

Γράφει ο Βασίλης Λαμπρόπουλος

Σε τι συνίσταται λοιπόν η ιδανική συζήτηση; Είναι ευκολότερο να ορίσει κάποιος τι μπορεί να τη δηλώνει ορίσει. Στην επιτυχημένη συζήτηση δεν ανήκουν πράγματα που σχετίζονται με το επάγγελμα των παρόντων, σχόλια που επιδεικνύουν ευφυΐα, συμπεριφορές που προξενούν διασκέδαση και προπαντός επιχειρήματα που θεμελιώνουν ισχυρισμούς. Με δυο λόγια, μια συζήτηση δεν πρέπει να έχει κατεύθυνση ούτε προορισμό. Η συζήτηση διαφέρει τόσο από τη συνομιλία (που έχει κάποιο σκοπό) όσο και από την κουβέντα (όπου ο καθένας λέει τα δικά του) ως προς το ότι είναι θεμελιωδώς άσκοπη.

Πρόκειται για μια ευχάριστη ανταλλαγή πληροφοριών και ιδεών μεταξύ ισότιμων ατόμων που διαθέτουν ανοικτό μυαλό και χιούμορ. Τίποτε περισσότερο ή λιγότερο. Δεν είναι ασήμαντη ούτε όμως προσφέρει τίποτε το σημαντικό. Η κατάληξη της αφήνει τους συμμετέχοντες με την πεποίθηση ότι τα πράγματα είναι πιο πολύπλοκα από όσο φαίνονται και, επίσης, φευγαλέα. Η πεποίθηση αυτή αρκεί από μόνη της και δεν έχει οποιεσδήποτε συνέπειες. Σου δίνει μια σκεπτικιστική (όχι σχετικιστική) απόσταση από τα πράγματα και σε απαλλάσσει από την υποχρέωση να λάβεις σθεναρή θέση. Γι' αυτό ο Μίλερ ενοχλείται ιδι-

Τζόνθαν Σουίφτ, Ντάνιελ Ντεφόου, Ντέιβιντ Χιουμ, Αϊζάια Μπερλίν: εξεχόντες μετρ της συζήτησης στην Αγγλία του 18ου και του 20ού αιώνα. Αντίθετα, στην Αμερική η τέχνη της συζήτησης δεν άνθησε ποτέ, υποστηρίζει ο συγγραφέας

αίτερα, όπως λέει, από πανεπιστημιακούς, πολιτικοποιημένους, μεταμοντέρνους και γενικώς από άτομα αφοσιωμένα στον υποστηρικτικό στοχασμό, τα οποία θεωρεί ότι με τις απόψεις τους στομούν τον κάθε συζήτηση.

Άνεση

Το βιβλίο κινεί μια σύνοψη ιστορική αναδρομή αρχίζοντας από τη συζήτηση του Ιώβ με τους φίλους του για τα μαρτύριά του και του Σωκράτη με τους δικούς του περί έρωτος, περνώντας μετά σε μορφές της Αναγέννησης όπως οι Έρασμος, Μπαλταζάρ Καστιλιόνε και Τζιοβάννιτελα Κάτσα. Διάφοροι παράγοντες οδήγησαν στην κατωπινη άνθηση της συζήτησης όπως η υπέρβαση των θρησκευτικών φανατισμών, η ανάπτυξη του παγκόσμιου εμπορίου, η διαμόρφωση της αστικής ζωής και η συμμετοχή των γυναικών. Ο θεσμός του σαλονιού που παρουσιάζεται γύρω στο 1600 και παραμένει επί αιώνες υπό γυναικεία επίβλεψη αποκτάει, εκτός από την ισότητά, στη συ-

Το χυδαίο τον απδιάζει και το φιλοσοφικό τον τρομάζει

Ο Μίλερ ανήκει στους συντηρητικούς του πολιτισμού, όχι της πολιτικής, δεν τον ενδιαφέρει τόσο ποιος τον κυβερνά όσο ποιος του δίνει την ευκαιρία να ανταλλάξει ανενόχλητα απόψεις. Γι' αυτό, όσο απεχθάνεται τους τηλεπαρουσιαστές τόσο φοβόμαστε τους στοχαστές. Το χυδαίο τον απδιάζει και το φιλοσοφικό τον τρομάζει. Παρομοιάζει τη συζήτηση με το καλό ποτό που το απολαμβάνεις με μέτρο. Το ίδιο και τις ιδέες – θέλει ορισμένες αλλά όχι πολλές, τις θέλει θελκτικές αλλά όχι δυνατές. Στους γνήσιους συζητητές ανήκει όποιος αφήνει έξω από το δωμάτιο το επάγγελμα, την επισημότητα, την ειδικότητα, την

ελάχιστες για τον συντηρητικό πολιτισμό, δηλαδή για διανοούμενους όπως ο Μίλερ οι οποίοι νοσταλγούν μια εποχή όπου (υποτίθεται) κοινωνία και κουλούρα, πηχιά και καλλιέργεια, ζωή και τέχνη ταυτιζόνταν. Αναπολούν τέτοιες εποχές και περιοχές για να θρηνήσουν ένα «χαμένο κέντρο» και να διακηρύξουν την «πτώση» του σημερινού κόσμου. Ο λόγος τους σαγηνευτικός, η περιγραφή τους ακαταμάχητη – έως τη στιγμή που ο αναγνώστης αρχίζει να αντιλαμβάνεται πως ο συγγραφέας δεν έχει κανένα απολύτως σκοπό να τον συμπεριλάβει στους συνομιλητές του. Όποιος καταπατάει να διαβάσει βιβλία όπως του Μί-

Stephen Miller
**CONVERSATION
A HISTORY OF A
DECLINING ART**
ΕΚΔ. YALE UNIVERSITY PRESS 2006
ΣΕΛ. 368, ΤΙΜΗ: \$ 27,50

λερ επειδή καλοπροαίρετα νομίζει πως τον αφορούν, και διαβάζοντάς τα συμμερίζεται την άγεγκη κριτική που ασκούν, συνειδητοποιεί στο τέλος μ αφαπτι πικρία ότι η συζήτηση τον είχε εξορισμού αποκλείσει.

20ού αιώνα, όπως η Βιρτζίνια Γουλφ και ο Αϊζάια Μπερλίν, αλλά αποτρελούν κατάλοιπα μιας απηρχαιωμένης τέχνης...

Αδιαφορία

Το βιβλίο κλείνει με μια μακρά τερεμιάδα εναντίον της Αμερικής, στην οποία η συζήτηση συνάντησε μόνο αντίξοες συνθήκες. Ο Αμερικανός μιλά σταράτα (Τζον Άνταμς), περνά καλά με τον εαυτό του (Θορό), δυσπιστεί προς τους καλούς τρόπους (Μέλβιλ), εκτιμά το γνήσιο φέρσιμο (Ουίτμαν), απορρίπτει την υποκρισία (Έλιοτ), είναι ολιγόλογος (Χέμινγουεϊ) και γενικώς δεν χάνει τον καιρό του σε λόγια. Γι' αυτό δεν τον ενδιέφερε ποτέ η συζήτηση. Τα πράγματα όμως χειροτέρεψαν από τη δεκαετία του 1960. Τα πάντα φταίει στον Μίλερ τα τελευταία χρόνια – ο Μαρξισμός και οι χίπς, ο Φουκό και ο Μαρξισμός, ο Νόρμαν Μέλβερ και η μαύρη μουσική, ο Έμμερ και η τηλεόραση, ο Νόρμαν Μπράουν και το Διαδίκτυο. Φυσικά τα συμπεράσματά του δεν εκπλήσσουν, αφού εξαρχηκ παρουσίασε τον Αμερικανό ως λιγλόλογο καουμπόι που ακολουθεί δικό του μονοπάτι. Το μέλλον της συζήτησης μπορεί να είναι ζοφερό, αλλά στη χώρα αυτή δεν γνώρισε καν παρελθόν. Όπως λέει ο Μίλερ επιγραμματικά, μεταξύ του Ρουσό και του Χιουμ, η Αμερική προτίμησε πάντοτε τον φιλόσοφο που από την απομόνωση του σπιτιού του στοχαζόταν τη φύση.

Ο Βασίλης Λαμπρόπουλος κατέχει την Έδρα Νεοελληνικής Φιλολογίας Κ. Π. Καβάφη στο Πανεπιστήμιο του Μίσιγκαν.

ζήτηση επικρατεί και η αξιokratία: στον εκλεκτό κύκλο της μπαίνει όποιος όντως αξίζει και όχι όποιος έχει πλούτη ή τίτλους. Ο Μίλερ αναπολεί τον βρετανικό 18ο αιώνα, τη χρυσή εποχή της συζήτησης, η οποία έφερε αβίαστα και απερίσπαστα σε καφενεία, λέσχες και εντευκτήρια. Εντοπίζει όμως την απαρχή της παρακμής της πολύ νωρίτερα από ό,τι θα περίμενε κανείς. Ήδη από τη δεκαετία του 1790 οι ανθρωποπαρξίζουν να κώνουν το κεφάλι στην εφημερίδα, να ονειροπολούν με ένα βιβλίο, να απολαμβάνουν τη φύση, γενικώς να απασύρονται σε κάποιο δικό τους κόσμο. Μπορεί βεβαίως να βρει κάποιος μεγάλους βιρτουόζους της συζήτησης έως και τον

Στον αυτόνομο κόσμο των γυναικείων λογοτεχνικών σαλονιών όπου ανθούσαν οι συζητήσεις κατά τον 17ο και 18ο αιώνα, όλες οι κοινωνικές διακρίσεις αίρονταν. Στην εικόνα η Λαϊδη Μόνταγκιου